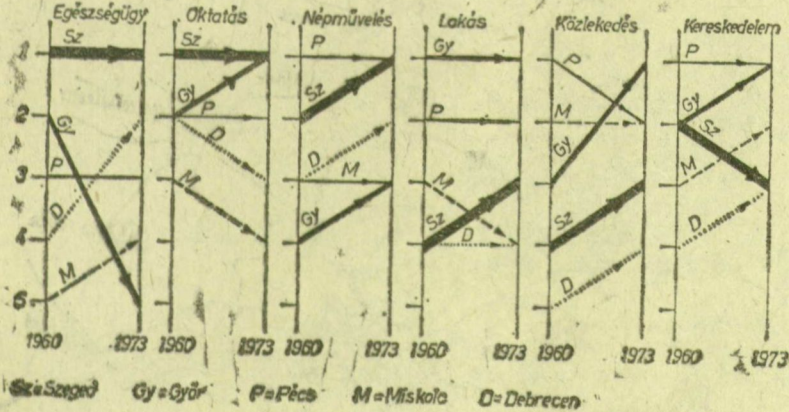

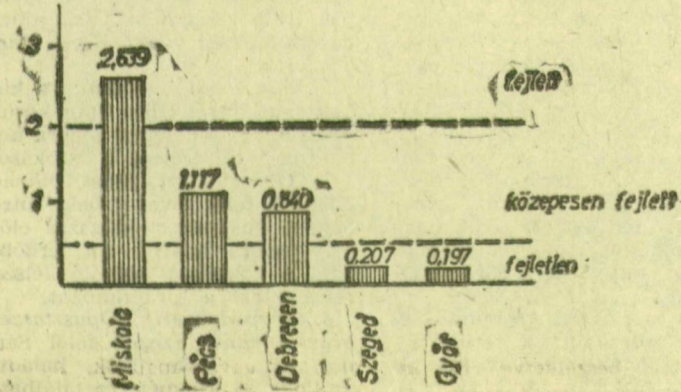
Szeged infrastruktúrája

4. KIEMELT FELSŐFOKÚ KÖZPONTOK INFRASTRUKTURÁLIS ELLÁTOTSÁGÁNAK SORRENDVÁLTOZÁSA (1960-1973)

1. ÁBRA

5. SPORT SZÍNVONALA A FAKTORANALITIKUS MODELL ALAPJÁN (1973)

2. ÁBRA

Hazánkban az infrastruktúrális ellátottságban keletkező hiányok, valamint a termelő és a nem termelő szféra oldaláról felmerülő növekvő igény népgazdaságunktól nagy erőfeszítéseket kíván. Az infrastruktúrális fejlesztés irányának és ütemének meghatározásához igen fontos, hogy a jelenlegi ellátottság mértékéről és annak területi differenciálságáról képet alkossunk. Az ilyen vizsgálatok leggyakoribb módszere az azonos jellegű területegységek relatív fejlettségi rangsorának megállapítása. Ezért Szeged infrastruktúrális fejlődését és fejlettségét oly módon célszerű vizsgálni, hogy összehasonlítsuk Szeged helyét a kiemelt felsőfokú központok körében. Az ilyen jellegű elemzések számos újszerű információt adnak városunk infrastruktúrális helyzetéről.

Országos jelenség, hogy a felszabadulást követő extenzív iparosítás idején az infrastruktúrális fejlesztést bizonyos mértékben alárendeltük a termelő szféra törekvéseinek. Hosszú távon azonban az infrastruktúra fejlettségi szintjének a gazdaság egészétől való lemaradás a fejlődés hatékonyságának fékezője lesz. Szeged fejlődésének más városokhoz viszonyított tempósága is elsősorban az infrastruktúra színvonalában a legszembetűnőbb. Ezért kerül napjainkban mindinkább előtérbe a területi infrastruktúrális bázis értékelése, tartalékainak feltárása és az infrastruktúra sokoldalú kölcsönhatásainak vizsgálata.

Vizsgálatunk során — a szakemberek által elfogadott és leggyakrabban használt — naturális mutatórendszerre támaszkodtunk. A kiemelt felsőfokú központok infrastruktúrális ellátottságát megvizsgáltuk két időpontra (1960-ra és 1973-ra) mutatóként és infrastruktúrális ágazatonként, majd megkíséreltük megállapítani Szeged helyét a hazai nagyvárosok körében. Vizsgálati módszerként — tekintettel a mutatók között fennálló sztochasztikus kapcsolatra — a faktoranalízist alkalmaztuk.

A modell eredménye alapján azt kaptuk, hogy Szeged infrastruktúrális ellátottsága az egészségügy, az oktatás és a népművelés területén 1960-ban és 1973-ban is a legjobb volt az összehasonlításban résztvevő városok között.

1960		1973	
1. Szeged	32	1. Szeged	31
2. Pécs	25	2. Pécs	22
3. Győr	19	3. Debrecen	20
4. Debrecen	18	4. Győr	19
5. Miskolc	13	5. Miskolc	14

Bár Szeged 1973-ban is megőrizte első helyét, azonban mutatói — az öt város átlagától való eltérés százalékában — csökkenő tendenciájúak. Tehát a fejlődés dinamikája nálunk lassabb volt, mint az összehasonlításban szereplő többi városban.

Szeged a lakás- és kommunális ellátottság, a közlekedés és a kereskedelem tekintetében korántsem áll az élen. A vizsgált nyolc mutató alapján helyzete az alábbi módon alakult:

1960		1973	
1. Győr	34	1. Győr	35
2. Pécs	31	2. Pécs	30
3. Szeged	21	3. Miskolc	21
4. Miskolc	20	4. Szeged	18
5. Debrecen	14	5. Debrecen	16

Míg 1960-ban — a kereskedelem kivételével — a vonalas

infrastruktúra terén Szeged a harmadik helyen állt az egyesített rangsorban, addig 1973-ra a negyedik helyre esett vissza, sőt még az utolsó helyezett Debrecen-től is minimális különbség választja el. Természetes, hogy ez relativ romlás fejlődést takar, de a vizsgált városokkal összehasonlítva a fejlődés dinamikája azok átlagánál alacsonyabb. Még kell jegyezni azonban, hogy a relatív

romláshoz hozzájárult, hogy 1973-ban csatlakoztak Szegedhez a környező községek.

Egyedül a gázzal való ellátottság aránya javult 1960—1973 között Szegeden. Igen kedvezőtlenül alakult városunkban a vízvezetékekkel ellátott lakások aránya. Ennek romlása elsősorban a környező községek Szegedhez való csatlakozásával és a peremkerületek nagy számú magánépítkezéseivel magyarázható. Erezteti továbbá hatását a dinamikus állami lakásépítés is, amely a víztároló kapacitás fejlesztését igényelte, ami viszont a hálózatépítés fejlesztésének rovására ment.

Ugyancsak utolsó helyen állunk a vizsgált városok körében a csatornahálózatba bekapcsolt lakások arányát tekintve. Ennek oka elsősorban az, hogy Szeged csatornahálózatának zöme a századfordulón létesült, s ma már elavult, korszerűtlen és túlerhelt. Ahhoz, hogy új területeket tudjunk a hálózatba kapcsolni, előbb új gerincvezetéseket kellett készíteni, ami szintén megmerevítette a korábbi ellátottsági színvonalat. Az elmondottakon kívül kedvezőtlenül hat a külterületeken még ma is nagy számban megtalálható nyíltszelvényű csatorna.

Tehát a lakásokhoz kapcsolódó egyéb létesítmények megvalósítása elmarad a lakásépítés által támasztott igényektől.

A többihez viszonyítva fejletlenek mondhatók Szeged közlekedése is. Városunk úthálózata rosszabb az országos átlagnál, igen magas a kiépítetlen utak aránya. A környező községek csatlakozásával tovább romlott a helyzet. Lassan a fejlődés leg súlyosabb gátlóját a közlekedés elmaradottsága képezi. A város egészét jellemző kedvezőtlen útviszonyok egyes kerületekben még súlyosabbak. A közlekedéshálózat fejletlensége az egyéb infrastruktúrális elemek hatékonyságát is rontja.

Mind a fejlődés dinamikáját, mind pedig a fejlettség szintjét vizsgálva, városunk legelmaradottabb területe a kereskedelem (1. ábra). Igen súlyos gond a kereskedelmi hálózat méretének kicsinysége és korszerűtlensége. Egyes területek ellátottsági színvonalára különösen kiváló. A kereskedelmi hálózat nincs szinkronban a lakásépítkezéssel. Városunk kereskedelmi hálózatának javítását éreztetik a jelenleg érvényben levő közgazdasági szabályozók. Az elmúlt időszakban az építési területeken kívül egyáltalán nem fejlesztették a kereskedelmi hálózatot. A peremterületeken zömmel korszerűtlen, rosszszul ellátott magánházakban levő kereskedelmi egységek működnek.

A szállodalátottságot illetően Szeged relatív helye a másodikról a negyedikre esett vissza. E romlás oka elsősorban a Hungária Szálló bezárása, mivel az épület tönkrement.

A sportlétesítményekkel való ellátottság színvonalát kifejező naturális mutatók adják a leg-egységesebb képet. A belőlük faktoranalízissel képzett komplex mutató alapján a rangsor (2. ábra) a következő:

Faktorérték		
Miskolc	2,64	fejlett
Pécs	1,11	közepesen fejlett
Debrecen	0,84	fejletlen
Szeged	0,21	
Győr	0,20	

A sportéletben tapasztalt lemaradásunk legfőbb oka a létesítményellátottság alacsony volta. Ez mind a minőségi sportra, mind pedig a tömegsportra rányomja bélyegét. E létesítmények beruházási igénye igen nagy, így tanácsi fejlesztésből e gondok nem oldhatók meg, ezért különösen fontos a fokozott méretű központi támogatás.

Összefoglalóan megállapítható, hogy Szeged infrastruktúrális beruházásaira nagyobb súlyt kell fektetni további lendület és harmónikus fejlődése érdekében, hogy az elmaradás ne legyen a fejlődés fékje, valamint hogy a növekvő elvárásokat minél magasabb szinten legyen képes kielégíteni.

ABONYI GYULÁNE DR.
BÉRCZI GYULA

A magyar Horatius

Emlékezés Berzsenyi Dánielre

Kétszáz esztendeje, 1776. május 7-én született Berzsenyi Dániel Egyházashetyén (Vas megye), és száznegyvenéve, 1836. február 24-én halt meg Niklán (Somogy megye).

Berzsenyi tulajdonképpen vulkánikus természet, aki lelke mélyén emésztő indulatokat hord. A magányban fejlődve a mogorvaságig zárkózott, még társaságban sem tud felmelegedni. Bizalmasan csupán Kazinczy és Kis János előtt nyilatkozott meg. Jól mondja róla Szerb Antal: ő az a jámbor irokész, akit megöl a civilizáció.

A magyar költészet számára Kis János, a költő komája fedezte fel, aki versírás közben lepte meg: „Oroszlánnak látom én itt körmeit”. Verseit elküldi Kazinczynak, a széphalmi mesternek, aki áradozva üdvözi az új költőt.

Költészete nemcsak az antik szellemben gyökerezik, hanem kora felvilágosultságában is. Erre vall Kazinczy Ferencnek intézett költői levele. A költő szerint az ész minden. Enélkül nincs virtus, nincs boldogság, s az észből származik minden jószág. Az ész formálja a nyelvet is. Minden józan nép ezért becsüli „az ész szövegnekét gyűjtő Minervát”. Sajnálattal állapítja meg, hogy most, amikor mindenütt a nép már ébredni kezd, „csak a magyar szunnyad mély rögzésben”.

Költészete három ízlésirány hatását mutatja. Pályája elején a szentimentalizmus hatása alatt áll, később Horatiust követi, pályája végén már romantikus vonásokat tüntet fel költészete. Hafziás ódáiban — akárcsak Kölcsy — belső, erkölcsi megújódást sürget. Bessenyei, de különösen Kazinczy, feltétel nélkül a felvilágosodás hívei, akik meg voltak győződve a nyugati kultúra átalakító és megújító erejéről. De mindkettőjüknél hiányzott a történelmi érzék, nem voltak tisztában az igazi megújódásnak történelmi és lélektani feltételeivel. Kazinczy azt hitte, hogy nálunk egyedül meg lehet valósítani a nyugat-európai műveltség eszményét, s egy pillanattal sem gondolt arra, hogy egyetlen egy népet sem lehet múltja, sőt történelmi hagyományai ellenére művelté tenni.

Berzsenyi felvilágosultsága már nem ennyire feltétel nélkül való, hanem a nemesi múltban, a magyar romantika életszemléletében gyökerezik. Bár szellemi látóköre nem oly széles, mint Kazinczyé, mégis a dunántúli magyar nemzeti életforma révén éppen a magyarság szempontjából megfelelőbb eredményre jut: a magyarság legnagyobb baja nem az, hogy műveletlen, hanem az, hogy „a nemzet öröklékét tapodja”, azaz múltját, sajátos erőit tagadja meg. Berzsenyi magyarságszemléletének sarkpontja: a magyarnak nem lehet jövője, ha megtagadja múltját.

A költő szemében a nemzetet tulajdonképpen a nemesi osztály képviseli, amelynek erejét a felvilágosodás eszméit hirdetőik most kezdik megbontani. Mint a nemesi rend költője, elsősorban velük száll szembe, az újtással együtt járó elpuhultságtól és idegenmajmolástól félti nemzetét. Ezért magasztalja az egyszerű, ősi erőanyagot.

Mély honzeretettel, elragadó lelkesedéssel fordult nemzetéhez. Felindultan ostromozta a régi magyar erőnyelvről való megelégedést, büszkén zendítette meg lantját hazája kiváló férfainak tisztelőre. Ódáiban ragyogó képek és megkapó gondolatok váltogatják egymást, elragadó tűz és ritka nyelvi erő jellemzi őket. Az antik versformákban egyetlen magyar költő sem tudta felülmúlni. A vallásosság, erkölcsiség,

megelégedés, múlandóság eszméi sokszor ihlették merész róptú költemények írására. A falusi élet boldogságát, a költői hivatás gyönyörűségét, a baráti érzelmek örömeit erő és gyönyörűség harmóniájával énekelte meg. Csak a szerelmi lánghalál maradt távol lelkétől. Lírájának a fenség a fő jellemvonása. Mindig komoly és eszményi: a férfias erkölcsöknek és a nemzeti éretnyeknek hirtetője. Gondolatai, képei, hasonlatai igen sok esetben Horatiusból indulnak ki. Ódái és elégiái kívül episztolákat is írt. Rímtelesen jambusokban verselt, mint Kazinczy Ferenc, a horatiusi episztolák tanulmányozásának jó hasznát látta. Elmélkedett a tudomány boldogító erejéről, megemlékezett az emberek erkölcsiellen babonáiról, rátámadt a külföldieskedő főurakra, magasztalta a nők hivatását, felszólalt az irigy irokész civakodó tudósok ellen; megénekelte a városi élet előnyeit, a művelt társalgás örömeit.

A Klasszikus versformákban való költést ő emelte igazi művészi magaslatra. Tüze, nemes méltósága, nyelvének komoly pátosza tette méltóvá a magyar Horatius névre. Nála a klasszikus forma nem utánzás, hanem gondolatának és érzéseinek természetes megnyilatkozási formája. Örökre megformázta a magyar klasszikus óda tökéletes alakját.

Széchenyi hatására írta 1833-ban A magyarországi mezei szorgalom némely akadályairól című tanulmányát. A birtokok rossz elosztásának, s a föld rossz kihasználásának következményeit taglalja. Művének egyik legfontosabb gondolata az „erkölcsi kultúra” követelése. Jobb bánásmódot követel a jobbágyoknak, a magyar börtönök és a büntetőrendszer embertelenségéről beszél. Követeli a földek tagosítását, az ipar és a kereskedelem fejlesztését.

A kritikáról (1835) írott tanulmánya a legszebb és legszemélyesebb. Hirdeti, hogy bírálatra és az elméletek biztonságára minden művésznek szüksége van. „Szükség, hogy a kritika a költőkkel vigyázza bánjon, nehogy a merészt félénkék, a melegszi-vűt hideggé tegye s az által szárnyaikat szegje.”

Emlékezésünket Kölcsy szavaival zárjuk: „Az élet útjai keresztüljárnak egymáson s leggyakrabban elveink szentsége sem oltalmazhat meg akár tévedéstől, akár félreértéstől; de a sirdomb békesség laka s küszöbén ember érdek nem léphet be. Te a földi leplet s vele a halandó gyarlóságait levetkezed. Elköltözött marad végiglen, e nemzet, mely neved és dicsőséged szent örökség gyanánt bírja.”

DR. FÜR ISTVÁN

* Az infrastruktúra olyan gazdasági feltételek (úthálózat, közlekedés, köznyelvek, közoktatás stb.) gyűjtőnéve, amelyek nem vesznek részt közvetlenül a termelési folyamatban, de közvetve befolyásolják a termelési fejlesztésének lehetőségét.